

Rostoharjevo predavanje "Poedinec in celota, etika, znanost, verstvo" ostaja aktuelno tudi v današnjem času

ALEKSANDER LAVRENČIČ

IZVLEČEK

Avtor primerja shod narodno radikalnega dijaštva leta 1905 v Trstu, triindvajset prispevkov v knjižici "Iz naroda za narod!" ter predavanje Mihajla Rostoharja in sodobno slovensko družbo, zlasti z vidika evropskih vrednot. V času govoričenja slovenskih politikov o povečanju rojstev in o pomoči mladim družinam imajo nosečnice, novorojenčki in mlade družine velike težave. Za sodobno stanje in moralo slovenske družbe, predvsem njenega zgornjega sloja, je značilna sebičnost, državni organi pa delajo slabše kot v zahodnih državah.

Ključne besede: radikalno dijaštvo, problemi mladih, Rostohar, sebičnost slovenskega zgornjega sloja

ABSTRACT

ROSTOHAR'S SPEECH 'INDIVIDUAL AND THE WHOLE, ETHICS, SCIENCE, RELIGION' REMAINS TOPICAL EVEN IN PRESENT TIMES

The author compares a gathering of national and radical students in Trieste in 1905, 23 articles in the booklet From the Nation for the Nation, a speech delivered by Mihajlo Rostohar, and contemporary Slovene society, particularly from the viewpoint of European values. In a period of idle talk by Slovene politicians on increasing the birth rate and on aid to young families, severe problems are faced by pregnant women, new-born babies and young families. The contemporary situation and morale of Slovene society, particularly of its upper stratum, is characterised by egotism, while government bodies operate more badly than those in western countries.

Key words: Radical students, problems of young people, Rostohar, egotism of the Slovene upper stratum

Slovensko narodno radikalno dijaštvo je o 5. do 8. avgusta 1905 pripravilo v Trstu zborovanje dijakov in študentov. Predavatelji in razpravljalci na zborovanju so se zavzemali za rešitev vprašanj, ki ostajajo v slovenski družbi aktualna še danes. Glavno vprašanje, ki so ga hoteli rešiti, je bil slab gmotni položaj dijakov in študentov, poleg tega osrednjega vprašanja pa so se lotili tudi širših družbenih tem. Na zborovanju so se zavzeli tudi za čimprejšnjo ustanovitev slovenske univerze,¹ kar je bilo sicer rešeno

1 Ciril Premrl, Vseučiliško vprašanje, v: Iz naroda za narod! I. Shod narodno-radikalnega dijaštva od 5.-8. kimovca 1905 v Trstu, izdala "Prosveta", založila "Omladina", tisk J. Blasnika naslednikov, Ljubljana 1905, str. 9-19.

pred sedemdesetimi leti, vendar so danes aktualna vprašanja v zvezi z ustanovitvijo tretje slovenske univerze. Posebej naj omenim razpravo dr. Otokarja Ryba² o narodni avtonomiji, ki je postala podlaga smotrnejšega delovanja slovenske politike za osamosvojitve našega naroda. Poleg skrbi za knjižnice naj izpostavim še dve, takrat zelo sodobni zahtevi. Razpravo Pavla Grošlja Slovensko dijaško življenje,³ v kateri se dotika vprašanj spolne vzgoje in spolnih bolezni, ter razpravo Alberta Kramerja o nujnosti telesne vzgoje.⁴ Kakšen je pomen telesne vzgoje za zdravo in dolgo življenje, smo se lahko prepričali ob stoletnici Leona Štuklja, že od mladih nog telovadca pri sokolskem društvu.

Nekoliko podrobneje bom izmed triindvajsetih prispevkov, objavljenih v knjižici "Iz naroda za narod!" razčlenil predavanje Mihajla Rostoharja "Poedinec in celota, etika, znanost, verstvo", predvsem tez, podanih že na začetku stoletja, ki pa žal še niso rešene, vsaj pri nas ne, niti ob koncu stoletja. Rostohar najprej povzema Aristotela, da je človek socialno bitje in njegova narava zahteva socialno družbo. Kot najprvotnejši nagon, ki vede človeka v družabno življenje, navede spolni nagon. Človek, ki se rodi v tako nepopolnem in slabotnem stanju, da sam ne more živeti in ne napredovati, nujno potrebuje v mladosti oporo v socialni družbi.⁵ Torej, če se nekoliko zaustavimo že pri problemih novorojenčka v današnji slovenski državi. V času, ko se je vesoljna Slovenija razburjala zaradi nadškofove pridige o splavu in so bila vseh politikov, ki dajo kaj nase, usta polna misli povečanju števila rojstev in pomoči mladim družinam, so morale nosečnice v prestolnici te iste države več mesecev čakati na pregled. Nazadnje so jih prisilili k popoldanskemu terminu, ki so ga seveda kot "luksuz" mastno obračunali. Dojenček, ki prijoča na svet, nato živi v majhnem, večkrat neprimernem podnajemniškem stanovanju, mlade matere se vsi otepajo pri zaposlitvi, ker se bojijo, da bi bila zaradi otrokove bolezni prevečkrat na bolniški, ko pa ji končno uspe, da najde službo, otroka ne more vpisati v vrtec. Čakalni rok je več mesecev.

Sekundarni interesi človeka, še posebej kulturni, se vedno bolj množijo in rastejo v sorazmerju z rastjo človeške kulture, vendar kot najpomembnejši sekundarni interes ostaja ekonomski interes. Skrb za vsakdanjo hrano je bila človeku že od nekdaj prva⁶ in tako je v mnogih primerih ostalo tudi danes, sploh med brezposelnimi, ki dobijo na mesec dvaindvajset tisočakov podpore, pa tudi med zaposlenimi z družino in nizkimi dohodki. O svojih kulturnih interesih, s katerimi bi si lajšali in slajšali življenje, lahko ti ljudje le sanjajo.

Rostohar je navedel, da mora biti socialna integracija tudi koordiniran sistem, ki organe socialne družbe navaja oziroma sili k solidarnemu delovanju v interesu celote. Iz neobhodnih odnosov izhajajo za posameznika obveznosti do drugih posameznikov in celote ter obveznosti celote do posameznika. Le v teh medsebojnih odnosih temeljijo etične zahteve; iz spoznanja, kakšen pomen ima socialna celota za njegov obstoj in razvoj, iz bolj ali manj močne zavesti, da je socialna družba neobhoden pogoj individualnemu življenju, da se ji ne moremo odtegniti, se rodi moralna obveznost in prepričanje, da mora človek živeti etično-socialno, prepričanje, ki je solidnejše in ima več

2 Dr. Otokar Ryba², Vseslovenstvo in Trst, v: Iz naroda ..., str. 111-120.

3 Pavel Grošelj, Slovensko dijaško življenje, v: Iz naroda ..., str. 82.

4 Albert Kramer, O nalogah naših akademičnih društev, v: Iz naroda ..., str. 93. Kramer se je zavzemal tudi za odpravo dvobojev med mladimi. Ta anahronizem naj bi se enkrat za vselej odpravil. "Zaradi malenkostnega spora se bijeta Slovenca, z bridkimi sabljami si razbijala glave, ki jih tako nujno rabita za - študije." Prav bi bilo, da bi si ta stavek prebrali in tudi zapomnili tudi nekateri slovenski poslanci.

5 Mihajlo Rostohar, Poedinec in celota, etika, znanost, verstvo, v: Iz naroda ..., str. 20.

6 M. Rostohar, Poedinec ..., str. 22.

moralnih sil v sebi, kot pa vse grožnje dogmatično-teoloških spekulacij.⁷ Prepričan sem, da najboljše odseva današnje stanje morale in sebičnosti v slovenski družbi, predvsem v njenem zgornjem in ekonomsko močnejšem sloju, misel mladega Jurija, ki jo nekako navajam v povzetku: povzpetniškemu poslovnemu ni težko plačati "spremljevalke" za svojega poslovnega partnerja, razburja pa se za tistih nekaj tisočakov, ki bi jih moral odšteti za popravilo potresne škode v Posočju.

Rostohar sviri pred odvrčanjem ljudi od bližnjega vira problemov in njihovem zamegljevanju v transcendentalnih daljavah. V današnjem primeru se nam prikazuje Evropska unija le kot oddaljen transcendentalni cilj, zaradi katerega pozabimo na domače probleme, ki jih je treba čim prej in temeljito rešiti. Nihče se ni nič naučil iz Kohlovega primera, ki je zaradi skrbi okrog Evropske unije zanemaril domače probleme in zaradi tega izgubil na volitvah.

Že pred skoraj stotimi leti je podal Rostohar tudi odgovor na vprašanje uvajanja verouka in naraščanja vpliva Cerkve v družbi ter njenega iskanja prostora v politiki. "Iz religije, ki je po svojem bistvu individualna zadeva, je iz egoističnih motivov nastal javen organiziran kult. Takšen organiziran kult s fiksnimi verskimi naziranjmi je tudi cerkev, ki je celo znamenita politična oseba. Da pride religija k pravemu smotru, da napredujemo v smislu verskega individualizma, ki edini jamči popolno svobodo o verskih vprašanjih, delovati na to, je naloga vsakega naprednega človeka."⁸

Kot pravi Rostohar, posamezniki sestavljajo celoto, družbeno skupino, ki deluje podobno kot organizem s svojimi organi. Slovenija, ki se hoče pridružiti organizmu, imenovanemu Evropska unija, se ji lahko pridruži le kot popolnoma zdrav organ, ne glede na pomanjkljivosti, ki vladajo tudi v uniji sami. Kot zaključek naj navedem primer bolnega delovanja državnih organov, ki je prizadel mene osebno. V razpisu za financiranje podiplomskega študija in raziskovalnega usposabljanja mladih raziskovalcev Ministrstva za znanost in tehnologijo Republike Slovenije je bilo točno navedeno, da bodo ponudniki o izbiri obveščeni v 45 dneh od zaključka razpisa.⁹ Teh 45 dni je poteklo 15. 7. 1998, na odgovor je bilo potrebno čakati do konca meseca avgusta. Vrli uradnik so si sredi nerešene zadeve privoščili še dopust. Prav nasprotno so se odrezali na nemškem veleposlaništvu, rekel bi - po evropsko. Še preden je bil rok za oddajo o prošnji za delovno mesto hišnika in vrtnarja zaključen (1. 8. 1998), sem v nabiralniku že dobil vabilo za razgovor. Od načina dela na slovenskih ministrstvih do Evrope je očitno še dolga pot. Zato velja, dokler ne bomo spremenili načina našega razmišljanja in dela: "Evropa in Slovenija - o svetem Nikoli!"

LITERATURA

- Iz naroda za narod!, I. Shod narodno-radikalnega dijaštva od 5.-8. kimovca v Trstu, izdala Prosveta, založila Omladina, tisk J. Blasnika naslednikov, Ljubljana 1905.
Ustava Republike Slovenije, 4. spremenjena in dopolnjena izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1997.

7 M. Rostohar, Poedinec ..., str. 24.

8 M. Rostohar, Poedinec ..., str. 26.

9 Uradni list Republike Slovenije, št. 27, str. 2938.